

АВТОРСЬКА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ОСВІТЬОГО КОМПОНЕНТА «ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ДЕЯКИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

AUTHOR'S METHOD OF TEACHING THE EDUCATIONAL COMPONENT "THEORY AND METHODOLOGY OF PHYSICAL EDUCATION" FOR STUDENTS OF SOME EDUCATIONAL PROGRAMS

Стаття відображає проблематику викладання такого теоретичного освітнього компонента як «Теорія та методика фізичного виховання» за відсутності сучасних розробок або досліджень щодо полегшеного та цікавого викладання даної дисципліни, використовуючи нові педагогічні методи для здобувачів неспортивних спеціальностей. Поряд із різноманітними практикумів, методичних рекомендацій для здобувачів та викладачів, словників-довідників та основ ТМФВ існує брак розробок або рекомендацій для полегшеного сприйняття навчального матеріалу здобувачами вищої освіти стосовно даної навчальної дисципліни, що зможе не лише викликати інтерес до вивчаної дисципліни, а й забезпечити якісну передачу знань від викладача та прийняття їх здобувачем, що у свою чергу відобразиться на результатах навчання. Метою статті було впровадження у практику сучасної авторської методики викладання освітнього компонента «Теорія та методика фізичного виховання» для здобувачів деяких освітніх програм, навчальними планами яких ця дисципліна передбачена. Результати академічної успішності впродовж трьох років проведення експерименту показали, що авторська методика викладання освітнього компонента «Теорія та методика фізичного виховання» для здобувачів неспортивних спеціальностей мала позитивний результат засвоєння навчального матеріалу у порівнянні із викладанням дисципліни стандартним методом, який застосовувався на першому році проведення експерименту. Здобувачам не тільки був цікавий новий формат проведення академічних занять, а й подобалося бути учасниками живого навчального процесу, що безперечно відобразилося на відвідуваності занять здобувачами, що свідчить про їхню зацікавленість теоретичним предметом; та на академічній успішності кожного здобувача в межах вивчення даної навчальної дисципліни, що відбилося на результатах підсумкового модульного контролю.

Ключові слова: теорія та методика фізичного виховання, освітня програма, академічна успішність, методика викладання.

The article reflects the problems of teaching such a theoretical educational component as "Theory and Methodology of Physical Education" in the absence of modern developments or research on the easy and interesting teaching of this discipline, using new pedagogical methods for students of non-sports majors. Along with the variety of workshops, methodological recommendations for students and teachers, reference dictionaries and the basics of TMFE, there is a lack of developments or recommendations for easier perception of educational material by students of higher education in relation to a given academic discipline, which can not only arouse interest in the studied discipline, but also ensure high-quality transfer of knowledge from the teacher and its acceptance by the learner, which in turn will be reflected in the learning results. The purpose of the article was to introduce into practice the modern author's method of teaching the educational component "Theory and Methodology of Physical Education" for students of some educational programs, the curricula of which provide for this discipline. The results of academic success during the three years of the experiment showed that the author's method of teaching the educational component "Theory and methods of physical education" for students of non-sports majors had a positive result in learning the educational material in comparison with the teaching of the discipline by the standard method, which was used in the first year of the experiment. The winners were not only interested in the new format of conducting academic classes, but also liked being a participant in a lively educational process, which was undoubtedly reflected in the attendance of classes by the winners, which testifies to their interest in the theoretical subject; and on the academic performance of each student within the scope of studying this academic discipline, which was reflected in the results of the final module control.

Key words: theory and methodology of physical education, educational program, academic success, teaching methodology.

УДК 378.14:796.92(07)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.1.10>

Ільницька Г.С.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри
фізичної реабілітації та здоров'я
Національного фармацевтичного
університету
Семашко С.А.,
ст. викладач кафедри
фізичного виховання та спорту
Харківського національного університету
радіоелектроніки
Кривенцова О.В.,
ст. викладач кафедри
фізичного виховання та спорту
Харківського національного університету
радіоелектроніки
Клименченко В.Г.,
ст. викладач кафедри одноборств,
фехтування і силових видів спорту
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді. «Теорія та методика фізичного виховання» є базовим та одним з основних та переважно обов'язковим освітнім компонентом для вивчення здобувачами вищої освіти з-поміж циклу різноманітних профільних дисциплін, які складають освітню програму за профілем навчання (табл. 1) та в основному викладається на 1 або 2 курсах. Проте його вивчення викликає певні труднощі у здобувачів у процесі навчання. Здобувачі освіти, як правило, діляться на дві категорії: ті, хто

розуміють навчальну дисципліну, та ті, хто вимушені «завчувати» навчальний матеріал. Здебільшого, базове та загальне поняття про дану навчальну дисципліну мають ті здобувачі, які мали попередньо спортивний досвід на професійному або аматорському рівні та обрали фізкультурно-спортивні освітні програми для вступу та для подальшого навчання, наприклад, фізична культура і спорт: тренерсько-викладацька діяльність; фітнес та рекреація; фізична культура; фізичне виховання і спорт; фізичне виховання і спорт

у Збройних Силах та ін. Здобувачі, які не мали попередньо спортивного досвіду частіше обирають такі освітні програми, як фізична терапія, дошкільна освіта, початкова освіта, менеджмент у спортивній діяльності, якщо мова йде про педагогічний або гуманітарний напрям. Академічні групи зазвичай мають різний контингент здобувачів, які «знайомі» зі спортом або цілком на «Ви», відповідно усі мають різну успішність у вивченні певних дисциплін, зокрема це стосується «Теорії та методики фізичного виховання» (далі – ТМФВ). Також велике значення має зацікавленість здобувачами у навчальній дисципліні. У цьому випадку існує багато факторів, які впливають на зацікавленість здобувача у певній дисципліні, це – цікава дисципліна чи ні, піддається для розуміння чи потрібно «завучувати» або цілком не зрозуміла та не цікава для здобувача. Звичайно тут відіграє неабияку роль також майстерність та харизма викладача. У кожного викладача є свій стиль викладання, що відбивається на вивченні тієї або іншої навчальної дисципліни здобувачами.

У науковій літературі існує багато інформації щодо методики викладання освітнього компонента «Теорія та методика фізичного виховання», проте

існує брак сучасних розробок або досліджень щодо полегшеного та цікавого викладання даної дисципліни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Т. Ротерс визначає основні шляхи удосконалення курсу теорії і методики фізичного виховання рекомендуючи при цьому використання кредитно-модульної системи організації, мультимедійних технологій і використання опорних конспектів текстів лекцій в схематичному і текстовому варіантах [6, с. 16]. Н. Башавець розглянула аспекти вдосконалення викладання теорії та методики фізичного виховання у вищих навчальних закладах відповідно до сучасних умов розвитку суспільства з акцентом на професійно-прикладну підготовку та формування культури здоров'язбереження студентів [1, с. 68]. С. Ігнатенко визначила основні шляхи удосконалення курсу теорії і методики фізичного виховання рекомендуючи при цьому використання кредитно-модульної системи організації, мультимедійних технологій і використання опорних конспектів текстів лекцій в схематичному і текстовому варіантах [3, с. 72–73]. К. Зозулею видано методичні рекомендації, які було розроблено з метою надання допомоги у вивченні дисципліни «Теорія

Таблиця 1

Освітні програми та спеціальності, на яких викладається освітній компонент «ТМФВ»

№	Освітня програма (ОП)	Спеціальність	Освітній компонент ОП	Рівень вищої освіти
1	1.1. Фізична культура і спорт: тренерсько-викладацька діяльність; 1.2. Тренерська діяльність в обраному виді спорту	017 Фізична культура і спорт	обов'язкова	перший (бакалаврський); другий (магістерський) перший (бакалаврський);
2	Фітнес та рекреація	017 Фізична культура і спорт	обов'язкова	перший (бакалаврський)
3	Фізична культура	014 Середня освіта (фізична культура)	обов'язкова	перший (бакалаврський)
4	Вчитель фізичної культури	014.11 Середня освіта (фізична культура)	обов'язкова	другий (магістерський)
5	Фізична терапія	227 Фізична терапія, ерготерапія	обов'язкова	перший (бакалаврський); другий (магістерський)
6	Дошкільна освіта	012 Дошкільна освіта	обов'язкова	перший (бакалаврський)
7	Початкова освіта	013 Початкова освіта	вибіркова	перший (бакалаврський)
8	Фізичне виховання	017 Фізична культура і спорт	обов'язкова	другий (магістерський)
9	Фізичне виховання і спорт	017 Фізична культура і спорт	обов'язкова	перший (бакалаврський)
10	Фізичне виховання в освітній і виробничій сферах	017 Фізична культура і спорт	обов'язкова	перший (бакалаврський)
11	Середня освіта (Фізична культура)	014 Середня освіта (Фізична культура)	обов'язкова	перший (бакалаврський)
12	Середня освіта (фізична культура. «Захист України»)	014 Середня освіта (Фізична культура)	обов'язкова	перший (бакалаврський)
13	Фізичне виховання і спорт у Збройних Силах	017 Фізична культура і спорт	обов'язкова	другий (магістерський)
14	Менеджмент у спортивній діяльності	017 Фізична культура і спорт	обов'язкова	перший (бакалаврський)

та методика фізичного виховання», оскільки у процесі викладання ТМФВ розкриваються найважчі питання курсу, обґрунтовуються найважливіші проблеми фізичного виховання дітей – дошкільнят. Кожна тема розкриває, як складається уявлення про зміст, завдання виховання дітей та особливості дитини дошкільного віку, заснованих на принципах діяльнісного та особистісного підходу [2, с. 3–4]. У своїй праці С. Присяжнюк висвітлює проблеми теорії і методики фізичного виховання студентів спеціальних медичних груп з використанням здоров'язберезувальних технологій [5, с. 14]. Л. Чалій та Т. Козаченко висвітлили власний досвід підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до уроків лижної підготовки при дослідженні сучасного підходу до викладання дисципліни «Теорія і методика викладання лижного спорту» у вищих навчальних закладах. [7, с. 112–113]. Н. Коренкова визначила особливості використання інтерактивних методів навчання на заняттях з фізичного виховання та ТМФВ в межах формування здоров'язберігаючих компетенцій у студентів педагогічного коледжу [4, с. 45].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Проведений аналіз літературних джерел не містить жодної інформації про використання сучасних принципів або методів викладання навчальної дисципліни «Теорія та методика фізичного виховання». Поряд із різноматіями практикумів, методичних рекомендацій для здобувачів та викладачів, словників-довідників та основ ТМФВ існує брак розробок або рекомендацій для полегшеного сприйняття навчального матеріалу здобувачами вищої освіти стосовно даної навчальної дисципліни, що зможе не лише викликати інтерес до вивчаємої дисципліни, а й забезпечити якісну передачу знань від викладача та прийняття їх здобувачем, що у свою чергу відобразиться на результатах навчання.

Мета статті полягає у впровадженні у практику сучасної авторської методики викладання освітнього компонента «Теорія та методика фізичного виховання» для здобувачів деяких освітніх програм.

Виклад основного матеріалу. Нами було розроблено та апробовано авторську методику викладання ТМФВ, зміст якої викладено нижче, для полегшеного сприйняття навчального матеріалу здобувачами вищої освіти у межах даної навчальної дисципліни впродовж 3 років проведення експерименту. В експерименті приймали участь здобувачі освіти 1 курсу (2019–2020 н.р., 2020–2021 н.р., 2021–2022 н.р.), яким згідно навчального плану викладалась дана дисципліна. Результати академічної успішності були порівняні за 3 роки викладання дисципліни ТМФВ для кожного курсу окремо. Найгірший показник академічної успішності був у здобувачів 1 курсу 2019–2020 н.р., яким дисципліна викладалась «стандартним

методом». У здобувачів 1 курсу 2020–2021 н.р. та 2021–2022 н.р.) показник академічної успішності був значно вище у порівнянні з 2019–2020 н.р. завдяки новій авторській методиці викладання ТМФВ.

Авторська методика викладання освітнього компонента «Теорія та методика фізичного виховання» для здобувачів неспортивних спеціальностей містила такі основоположні методи:

1. Спортивний метод (в аудиторії). Для його реалізації потрібно було розділити академічну групу навпіл протягом деякого часу академічного заняття. Кожна «підгрупа» по черзі «атакувала» питаннями по вивченій (пройденій) темі іншу «підгрупу», задаючи додаткові питання та питання з поглибленим змістом по темі (з корективами викладача). За правильну відповідь команда отримувала бал.

2. Інтерактивний метод (в аудиторії). Було розроблено картки з видами спорту. При їх демонстрації здобувачам потрібно було назвати переважну фізичну якість, яку цей вид спорту розвиває. Наприклад, на картці було зображено легкоатлетичний стрибок у довжину з місця, здобувач повинен був відповісти, що даний вид стрибків у легкій атлетіці розвиває швидкісно-силові якості. За правильну відповідь здобувач отримував особистий бал.

3. Командна робота у спортивній залі. Для його реалізації потрібно було розділити академічну групу на 2 команди і дати завдання. Наприклад, один представник з команди демонструє будь-яку (або за порадою викладача) вправу або імітує елементи вправ з видів спорту для розвитку певної фізичної якості, а вся інша команда повинна відгадати про розвиток якої саме фізичної якості йде мова. За правильну відповідь команда отримувала бал.

4. Слуховий метод (в аудиторії). Викладач усно проговорює вправу (її вихідне положення, опис, дозування, організаційно-методичні вказівки), здобувачі уважно слухають та на швидкість визначають фізичні якості, розвитку якого сприяє дана вправа, або на який суглоб йде переважне навантаження при її виконанні. За правильну відповідь здобувач отримував особистий бал.

5. Метод «Брейн рингу». Для його реалізації потрібно розділити академічну групу на команди по 2-3 людини, та демонструвати складні або складно-координаційні вправи на зображенні або короткому відео. Перемогу отримує команда, яка першою і правильно надасть відповідь.

6. «Веселий» метод. Впродовж академічного заняття здобувачам дається завдання створити у віршованій формі та продемонструвати фізкультурхвилинки та фізкультпаузи для дітей різного віку впродовж обмеженого часу. Оцінювання можна здійснювати в довільній формі.

7. Метод аналогій. Цей метод передбачає картки із зображеннями фізичних вправ, спортивного

інвентаря, видів спорту. За правильну та оперативну відповідь здобувач отримував особистий бал.

8. Метод «далеких» аналогій. Цей метод передбачає картки із зображеннями, які містять віддалений сенс фізичних вправ, фізичних якостей, видів спорту, професій, з уточненням на зворотній стороні певного завдання для здобувача. За правильну та оперативну відповідь здобувач отримував особистий бал.

9. Ситуативний метод: викладач задає усне завдання (це також може бути вигадана історія) для здобувачів, а вони визначають відповідь, в залежності від того, про що мова йде – про фізичну якість або про фізичну вправу та яку саме. За правильну та оперативну відповідь здобувач отримував особистий бал.

10. Метод виправлення помилок на слух (застосовується наприкінці курсу). Викладач навмисно викривляє або перекручує опис вправи, застосовує «побутову» термінологію, яка підлягає корекції з боку здобувачів. За правильну та оперативну відповідь здобувач отримував особистий бал.

Висновки. Як показали результати академічної успішності впродовж трьох років проведення експерименту, авторська методика викладання освітнього компонента «Теорія та методика фізичного виховання» для здобувачів неспортивних спеціальностей мала позитивний результат засвоєння навчального матеріалу у порівнянні із викладанням дисципліни стандартним методом, який застосовувався на першому році проведення експерименту. Першокурсникам не тільки був цікавий новий формат проведення академічних занять, а й подобалося бути учасниками жвавого навчального процесу, що безперечно відобразилось на 100% відвідуваності занять здобувачами, що свідчить про їхню зацікавленість теоретичним предметом; та на академічній успішності кожного

здобувача в межах вивчення даної навчальної дисципліни, що відбилосся на результатах підсумкового модульного контролю.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Башавець Н. А. Теорія та методика фізичного виховання студентів у сучасних умовах розвитку суспільства. *Наука і освіта*. 2013. № 4. С. 67–70.
2. Зозуля К. В. Теорія та методика фізичного виховання: методичні рекомендації до навчального курсу для викладачів та здобувачів першого (бакалавр) рівня вищ. освіти зі спец. 012 Дошкільна освіта. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2022. 19 с.
3. Ігнатенко С. О. Шляхи вдосконалення викладання теорії і методики фізичного виховання. *Наука і освіта*. 2014. № 4. С. 72–74.
4. Коренкова Н. Особливості використання інтерактивних методів навчання на заняттях з фізичного виховання та ТМФВ в межах формування здоров'язберігаючих компетенцій у студентів педагогічного коледжу. *Фізична культура і спорт. Виклики сучасності* : зб. ст. наук.-практ. конф. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2021. С. 44–48.
5. Присяжнюк С. І. Теорія і методика фізичного виховання студентів спеціальних медичних груп з використанням здоров'язберезувальних технологій : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02 / Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. 36 с.
6. Ротерс, Т. Шляхи вдосконалення викладання теорії і методики фізичного виховання у спеціалізованому навчальному закладі. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*. 2017. (4). С. 16–18. URL: <https://tmfv.com.ua/journal/article/view/299> (дата звернення: 17.07.2022).
7. Чалій Л. В., Козаченко Т. В. Сучасний підхід до викладання дисципліни «Теорія і методика викладання лижного спорту» у вищих навчальних закладах. *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society*. 2016. 4(20). С. 112–115. URL: <https://sport.vnu.edu.ua/index.php/sport/article/view/592> (дата звернення: 17.07.2022).